

Mluvnice

pro

školy obecné.

Díl III.

Složili

Jan Štastný, Jan Lepař a Josef Sokol.

(Nezměněný otisk textu z r. 1897.)

Cena 50 h.

V Praze.

Cís. král. školní knihosklad.

1898.

Školní knihy, v c. k. školním knihoskladě vydané,
nesmějí se prodávati draže než za cenu na titulním
jich listě udanou.

P

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA	
PEDAGOGICKÉ FAKULTY	
HRADEC KRÁLOVÉ	
Signatura	U 412 / 3
Inventár. č.	201902

Oddíl první.

Řeč a její části.

Věta, slovo, slabika, hláska.

§. 1.

- Příklady.* 1. Jest noc. Prší. Děšt se lije. Cesta není schůdná.
2. Daleko-li jest ještě k cíli? Není-li putok rozvodněn?
Neproudí-li voda příliš silně?
3. Slyš! Co se to ozývá z dáli? Někdo volá o pomoc.
Pospěšme a nemeškajme! Kéžbychom přispěli ještě v čas!

Pravidla. Řeč se skládá z vět, slov, slabik, hlásek.

Věta jest myšlénka pronesená jedním nebo několika slovy.

Určitěji rozumíme *větou*:

1. každé jednotlivé *povědění*, že něco jest neb není, že se něco děje neb neděje;
2. *otázku*, zdali něco jest neb není, zdali se něco děje neb neděje;
3. *přání* neb *rozkaz*, aby něco bylo neb nebylo, aby se něco dalo neb nedálo.

Slovem rozumíme skupinu hlásek aneb i hlásku jednotlivou, pokud se jí příkládá jistý význam.

Připomenutí. Mluvnice díl III. obsahuje pohromadě učivo vyměřené osnovou učebnou na školní třídu IV. a V. školy obecné. Pokud hledí učivo ke třídě V., jest po straně zatrženo čarou.

Slabikou jmenujeme každé nepřetržité vyslovení hlásek ve mluvení.

Hlávka jest nejjednodušší, nerozložitelnou částicí lidského mluvení.

Připomenutí. Jednotlivé slovo jest buď částí věty nebo celou větou.

Jednotlivá slabika může býti slovem nebo částí slova. Jsouc slovem slabika bývá někdy i celou větou.

Jednotlivá hlávka bývá buď částí slabiky aneb i celou slabikou. Některé hlávky mají význam slov; některé jsou slovy nejsouce ani slabikami.

Úkoly. 1. *Ve čl. „Přilíšná bázeň škodí“ (IV. čít. čl. 8.) rozeznávejte jednotlivé věty a v nich slova! — Které slabiky mají tam význam slov? Které hlávky mají tam význam slov? — Čtete ze článku toho slova jednoslabičnú! — Čtete z něho slova dvojslabičná, trojslabičná, čtverslabičná, pateroslábichná!*

- 2.** *Řekněte pět slov jednoslabičných! Pět slov dvojslabičných! Pět slov trojslabičných! Pět slov čtverslabičných!*

§. 2.

Příklady. Zralé zrní samo z klasu se sype.

Zralé|zrní|samo|z|k|lasu|se|sype.

Zra-lé zr-ní sa-mo z kla-su se sy-pe.

Z|r|a-l|é z|r-n|í s|a-m|o z k|l|a-s|u s|e s|y-p|e.

Úkoly. 3. *Kterak se rozdělí následující slova, stojí-li na konci řádku a nevejdou-li se celá na řádek:*

země, voda, vítr, kůň, pes, jelen, zajíc, srnec, strom, dub, lípa, javor, jedle, jeskyně, vrch, jezero, kukuřice, mateřídouška, nebezpečnoství, nenapravitelný, neuhastitelný.

- 4.** *Opisujte článek „Vlk a kamzík“ (IV. čít. čl. 18.) tak, aby na každém řádku bylo právě po šesti slabikách.*
- 5.** *Jak se jmenují písemná znaménka hlásek? Řiďte písmena v abecedním pořádku! Napište velká písmena v abecedním pořádku!*
- 6.** *Vyčtete z abecedy samohlávky! Vyčtete z abecedy souhlávky! Co jest ou? Co jest ě? Kterak se znamenají samohlávky v písmě, mají-li se čísti dlouze?*

Samohlásky krátké a dlouhé.

§. 3.

Úkoly. 7. *Které a píše se ve slovech následujících:*

- a) ml-t, pl-t, š-t, hm-t, chv-t;
 č-s, č-p, kl-s, dr-p, hl-s, p-ň, vl-s, žb-n;
 pr-ch, h-j, str-ch, m-j, mr-z, hr-z, J-n, st-n;
 tl-k, vl-k, v-k, mr-k, r-k, zr-k, ž-k, h-k, m-k, pt-k;
 d-r, v-r, tv-r, ž-r, sv-r, sp-r, tv-ř, z-ř, str-ž;
 l-ň, d-ň, dl-ň, skr-ň, str-ň, pl-ň, n-t, l-t;
 h-d, s-d, hl-d, sl-d, chr-m, kr-m, tr-m, pr-m.
- b) v-na, h-na, hr-na, str-na, r-na, br-na, vr-na, bl-na;
 br-da, r-da, p-ra, k-ra, vr-ta, ztr-ta;
 Pr-ha, sn-ha, dr-ha, v-ha, hl-va, str-va;
 kr-va, tr-va, sl-va, ch-sa, k-sa, b-sa, ř-sa;
 sl-ma, j-ma, p-ska, hl-ska, v-lka, d-lka.

8. *Které e píše se ve slovech následujících:*

- a) l-d, m-d, r-t, l-t, l-p, c-p, č-p;
 l-s, v-s, p-s, j-z, m-z, b-z;
 d-n, l-n, s-n, l-v, š-v, kr-v;
 p-c, kl-c, ř-č, s-č, m-č, chm-l, tm-l.
- b) chl-b, chl-v, sl-z, r-va, pl-va, dv-ře;
 p-ro, l-to, jm-no, st-blo; t-mě, pl-mě, s-mě.

9. *Které z trojho u (u, ú, ů) píše se ve slovech následujících:*

- t-k, s-k, d-ch, sl-ch, pl-h, dl-h, kr-h, pr-h;
 s-d, tr-d, k-s, br-s, d-še, k-še, r-ka, m-ka;
 -d, -l, -kol, -řad, -loha, -roda, -těk, -skok, -dolí;
 r-že, k-že, st-l, v-l, k-l, d-l, p-l, s-l, v-z, d-m, dv-r.

Samohlásky a souhlásky tvrdé a měkké.

§. 4.

Opakování. Které samohlásky jmenujeme tvrdými?
 Které měkkými? Které jsou střední samohlásky?

Které souhlásky jmenujeme tvrdými? Které měk-
 kými? Které obojetnými?

Jaké **i** píše se po měkkých souhláskách? Jaké po tvrdých? Ve kterých slovech píše se tvrdé **y** neb **ý** po **v**? po **b**? po **p**? po **m**? po **l**? po **z**? po **s**?

Úkoly. 10. *Které i měkké píše se v následujících slovech po měkkých souhláskách:*

- a) j-h, j-tro, j-skra, j-rcha, j-zva, j-zba, j-lec;
j-l, j-dlo, j-cen, j-cha, j-zda.
  - b) ž-to, ž-vot, ž-hadlo;
ž-la, ž-ně, ž-zeň, ž-havka, ž-žala.
  - c) š-ška, š-kmo, š-roko;
š-je, š-dlo, š-p, š-pek.
  - d) č-n, č-ch, č-lý, č-stý, č-pera;
č-ž, č-še, č-slo, č-hatí.
  - e) c-t, c-bule, c-tron, c-hla, c-zí, c-nkati;
c-n, c-p, c-l, c-saň, o-diti.
  - f) d-v, d-voko;
d-l, d-lo, d-ra, d-tě, d-vka, d-že, d-ky.
  - g) t-sk, št-ka, t-síc, t-cho;
t-že, t-seň, st-n, št-t, št-pati, st-rati, st-hatí.
  - h) kn-ha, n-t, n-kdo, n-c, vn-tř;
sn-h, kn-že, hn-zdo, n-zko.
  - i) kř-ž, mř-ž, kř-da, stř-bro, zř-dlo, kř-dlo, hř-va, ř-dko.
11. *Které y tvrdé píše se v následujících slovech po souhláskách tvrdých:*
- a) h-nu, ch-ba, ch-troš, ch-tám, k-selost, k-tka, t-kev, r-ji, kr-ji, r-ba, kr-sa;
  - b) ch-lí se, ch-že, k-vá, r-č, skr-še, str-c, d-m, t-den.

Souhlásky obojetné.

§. 5.

Úkoly. 12. *Jmenujte souhlásky obojetné! Které i píše se v následujících slovech po souhláskách obojetných:*

- a) v-šně, v-nař, v-chřice, v-dle;
v-no, v-nek, v-ch, v-ko, v-tr, zv-ře, chv-le.
- b) b-č, b-dlo, b-tva, b-skup;
b-da, b-lek.

po
po
po

- c) p-vo, p-la, p-lnost, p-lník, p-javice;
p-d, p-ce, p-ha, p-sek, p-saň, p-šťala.
d) m-str, m-lost, m-nulost, km-t;
m-č, km-n, m-ra, m-sa, m-sto, m-za.
e) l-dé, l-st, l-ška, l-šta, kl-ka, l-tina;
l-tost, l-ce, l-cha, l-pa, l-ska.
f) s-rka, z-ma, z-sk;
s-ra, s-la, s-ň, s-t, s-tí.

13. *Pište věty, aby se v nich správně dle smyslu užiti mohlo následujících slov:*

- a) byt, bit, bydlo, bidlo, byl, bil, býti, bítí, bílý, býlí;
b) na pysku, na písku, pyká, píka, pýcha, pichá;
c) viti, výti, vil, vyl, ví, vy, výška, vížka, vidáme, vydáme, vír, výr;
d) mi, my, míti, mýti, milý, mýlí, míč, myč, míšky, myšky;
e) lísá se, lysá, líska, lyska, plynu, plínu, polyká, políká, blýská se, blízka;
f) síň, syn, síto, syto, síra, sýra, nazývá, nazívá (se).

**Které souhlásky na konci slov a slabik
jednotejně znějí.**

§. 6.

Úkoly. 14. *Kterak poznáme, máme-li psáti na konci slov neb slabik souhlásky b, v, d, h, z, d', ž, nebo p, f, t, ch, s, š, ř?*

15. *Pište následující věty, doplňující slova správně náležitými souhláskami:*

1. Kovářů- mě- dává ohni de-. — 2. Kopává ro- pánovi hro-. — 3. Za mla- a ce- sluší pla- a chlé-. — 4. Zelený le- ptáčkům je ple-. — 5. Závist a hně- smutný je zje-. — 6. Chceš-li sno-, díla se cho-! — 7. Lepší vlastní gro- nežli cizích ko-. — 8. Dobrý plu- zahání dlu-. — 9. Ostrý drá- a zu- hojný dravci lu-. — 10. Hří- ďáblu sma-. — 11. Živým stro- a kro-, mrtvým hro- a ro-. — 12. Nastane ča-, uzraje kla-. — 13. Moudře si ve-, svého si hle-! — 14. Plná dí- láká my-.

ách
-ji,
ná-

Oddíl druhý.

Tvarosloví.

O jménech podstatných.

Rod, číslo a pády jmen podstatných.

§. 7.

Příklady. Bratr přemýšlí. Chápe se péra. Píše ujci psaní. Milý uje!
Píši Vám o své příhodě. Zaplesáte radostí.

Opakování. Kolikery rod rozeznáváme u podstatných jmen? Pojmenujte tři osoby rodu mužského — a tři rodu ženského! Řekněte tři podstatná jména rodu středního! — Kolikeré číslo podst. jmen rozeznáváme? Řekněte tři podstatná jména v čísle jednotném — a tři v čísle množném! — Kolikero pádů podstatných jmen rozeznáváme? Ku které otázce odpovídá se pádem prvním? pádem druhým? pádem třetím? pádem čtvrtým? — Kdy je podstatné jméno v pádě pátém? kdy v pádě šestém? kdy v pádě sedmém?

Úkol 16. V následujících větách přidávejte vypuštěné slovo **holub** v náležitém pádě jednotného i množného čísla:

— jest domácí pták. Jestřáb neleká se —. Hrdlička podobá se —. Chlapec ochočil si —. —, lítej! Lasice slídí po —. Chlapec pohrává s —.

— jsou domácí ptáci. Jestřábi nelekají se —. Hrdličky podobají se —. Chlapec ochočil si dva —. —, lítejte! Holubář se shání po —. Rád se zabývá —.

Opakování. Co jest to, podstatné jméno skloňovati? Které části rozeznáváme na podstatném jméně, skloňujeme-li je?

Sklonba podstatných jmen rodu mužského.

Vzory „holub“ a „dub“.

§. 8.

Opakování. Podstatná jména *holub* a *dub* skloňují se takto:

	<i>Jednotné číslo.</i>	<i>Množné číslo.</i>	
1. pád	holub, dub,	holub- i (- ové),	dub- y .
2. —	— a ,	— u ,	— ů (- ův), — ů (- ův).
3. —	— u (- ovi),	— u ,	— ům ,
4. —	— a ,	—	— y .
5. —	— e ,	— e ,	— i (- ové), — y .
6. —	o — u (- ovi),	o — u (- ě),	o — ech (- ích), o — ech (- ích).
7. —	— em ,	— em ,	— y ,

Opakování. Která podstatná jména skloňují se dle vzoru *holub*? Ve kterých pádech mají ta podstatná jména příponu měkké **-i** krátké? Ve kterých pádech je přípona tvrdé **-y** krátké? Ve kterých pádech a příponách jest **-ů** (s kroužkem)? Kterak se mění souhlásky **h**, **ch**, **k**, **r** před příponami **-i** nebo **-ích** v tomto sklonění?

Úkol 17. Skloňte dle vzoru **holub** podstatná jména: čáp, sup, jelen, beran, kapr, luňák, slavík.

Opakování. Která podstatná jména skloňují se dle vzoru *dub*? Ve kterých pádech mají ta podstatná jména příponu tvrdé **-y** krátké? Ve kterých pádech a příponách jest **-ů**?

Úkol 18. Skloňte dle vzoru **dub** podstatná jména: zub, snop, srp, strom, hrad, sud, plot, list.

Vzory „muž“ a „meč“.

§. 9.

<i>Příklady.</i> Kdo pracuje?	muž,	muž- i (- ové).	1. p.
Koho se otázal chlapec?	muž- e ,	muž- ů (- ův).	2. p.
Komu věří?	muž- i (- ovi),	muž- ům .	3. p.
Koho zná?	muž- e ,	muž- e .	4. p.
Pomoz (pomozte) nám,	muž- i !	muž- i (- ové)!	5. p.
O kom je tu řeč?	o muž- i (- ovi),	o muž- ích .	6. p.
S kým jsme se radili?	s muž- em ,	s muž- í ,	7. p.

Pravidlo. Podlé vzoru *muž* skloňují se podstatná jména rodu mužského, která končí se v 1. pádě čísla jednotného měkkou souhláskou nebo příponou **-ce**, znamenají bytost živou, jako: malíř, písař, kupec, soudce, tvůrce a mn. jin.

Úkol 19. *Skloňujte v obojím čísle podstatná jména:* bělič, hasič, uhlíř, mlynář, tesař, úhoř.

§. 10.

<i>Příklady.</i> Co jest ostré?	meč,	meč- e .	1. p.
Čeho se užívá v boji?	meč- e ,	meč- ů (- ův).	2. p.
Čemu se podobá šavle?	meč- i ,	meč- ům .	3. p.
Co dělá zbrojník?	meč,	meč- e .	4. p.
Zhoubný jsi (zhoubné jste),	meč- i !	meč- e !	5. p.
V čem má vojin zalíbení?	v meč- i ,	v meč- ích .	6. p.
Čím jest možno se brániti?	meč- em ,	meč- i .	7. p.

Pravidlo. Podlé vzoru *meč* skloňují se podstatná jména rodu mužského, která končí se v 1. pádě čísla jednotného měkkou souhláskou, znamenají bytost neživou, jako: háj, keř, plášť, míč, nůž a pod.

Úkol 20. *Skloňujte v obojím čísle podstatná jména:* keř, bič, míč, talíř, plášť, kříž.

Pravidlo. Podstatná jména podlé vzorů *muž* a *meč* mají ve příponách 2. a 3. pádu množného čísla (**-ů**, **-ův**, **-ům**) **ů** s kroužkem právě tak jako vzory *holub*, *dub*.

Ve příponě **-ích** 6. pádu množného čísla jest měkké dlouhé **í**.

Ostatní pády vzorů *muž* a *meč* dostávají přípony **-e** neb **-i**. Tvrdé **y** ve příponách těchto dvou vzorů se nevyskytuje.

Úkol 21. *V následujících větách ustanovujte pády a číslo podstatných jmen dle vzorů muž a meč:*

1. Kdo meč bere, ten od meče schází. — 2. Ovce neposlouchající pastýře kořist vlku. — 3. Lékaři, uzdrav se sám! — 4. Najde kovář uhlíře. — 5. Přemluvač nutiteli

podoben. — 6. Bičem nepřesvihneš obušku. — 7. Do boje se šavle nepřějčuje. — 8. Kdo chce žíti v pokoji, nečiiž zmínky o boji. — 9. Lepší kárka v pokoji, nežli bochník v rozbroji.

Na př.: Do boje se šavle nepřějčuje.

boje = podstatné jméno — dle vzoru meč — 2. pád — jednotného čísla.

10. Těžko boháče a chlubiče rozeznati. — 11. Zajice v pytli nekupuj! — 12. Kdyby nebylo oráče, nebylo by boháče. — 13. Nebylo by zlodějů, kdyby nebylo přijimačů. — 14. V nerybných krajích i rak za rybu platí. — 15. Zahalečům vždycky svátek. — 16. Dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe. — 17. Živ buď s rozumem, obejdeš se bez lékařův. — 18. Kdekoli tobě žíti, vlastní a králi hled' sloužiti.

Sklonba podstatných jmen rodu ženského.

Vzor „ryba“.

§. 11.

Pravidlo. Podstatné jméno *ryba* skloňuje se takto:

<i>Jednotné číslo.</i>	<i>Množné číslo.</i>
1. pád: ryb- a	ryb- y
2. — —y	—
3. — —ě	— ám
4. — —u	— y
5. — —o	— y
6. — o—ě	— ách
7. — —ou	— ami

Opakování. Která podstatná jména řídí se ve skloňování vzorem *ryba*? Ve kterých pádech mají ta podstatná jména tvrdé krátké **-y**?

Úkol 22. *Skloňujte dle toho vzoru podstatná jména:* chyba, sova, koza, stěna, hrana, ruda; — socha, plocha, štika; — jehla, lávka.

Vzor „země“.

§. 12.

- Příklady.* a) Země jest našim obydlím.
Tvar země jest kulatý.
Hory země kulatosti neubírají.
Učením poznáváme země.
Veliká jsi, ó, země!
V země jsou rudy a kovy.
Nad země se klene obloha.
- b) Země rakouské hraničí na severu s Německem.
Ze země rakouských vyváží se mnoho plodín.
Vlast naše náleží k zeměm rakouským.
Umíme jmenovati země rakouské.
Rozsáhlé jsto, země rakouské.
V zemích rakouských jsou mnohé hory a nížiny.
Zeměmi rakouskými protékají mohutné řeky.

Pravidlo. Podstatné jméno země skloňuje se takto:

Jednotné číslo.		Množné číslo.
1. pád:	zem-ě	zem-ě
2. —	—ě	—í
3. —	—í	—ím
4. —	—í	—ě
5. —	—ě	—ě
6. —	o —í	o —ích
7. —	—í	—ěmi

Vzorem země řídí se sklonba těch podstatných jmen rodu ženského, která se končí v 1. pádě čísla jednotného samohláskou -ě neb -e, jako: krmě, vůně, olše, růže, duše, vůle, chvíle, tabule; — hokyně, žákyně, kuchyně, hospodyně, košile, svíce, sklenice.

Úkol 23. Skloňujte dle vzoru země podstatná jména: krmě, olše, růže, duše, vůle, nůše.

Vzory „dlaň“ a „kost“.

§. 13.

<i>Příklady.</i>		dlaň.	dlan-ě.	
Co je spojeno s loktem?		dlaň.	dlan-ě.	1. p.
U čeho jsou prsty?	u	dlan-ě.	dlan-í.	2. p.
Čemu se podobá list kaštanový?		dlan-í.	dlan-ím.	3. p.
Co má ruka? (Co mají ruce?)		dlaň.	dlan-ě.	4. p.
Důležitá jsi (důležitý jste),		dlan-í!	dlan-ě!	5. p.
Na čem bývá mnoho rýžek?	na	dlan-í.	na dlan-ích.	6. p.
Čím můžeme tleskat?		dlan-í.	dlan-ěmi.	7. p.

Co je tvrdé?;	kost.	kost-i.	1. p.
Z čeho se dělají různé věci?	z kost-i.	z kost-i.	2. p.
Čemu se podobá roh?	kost-i.	kost-em.	3. p.
Co zdělává soustružník?	kost.	kost-i.	4. p.
Tvrdá jsi (tvrdé jste),	kost-i!	kost-i!	5. p.
V čem bývá tuk?	v kost-i.	v kost-ech.	6. p.
Čím jest možno se poraniti?	kost-i.	kost-ni.	7. p.

Pravidlo. Vzorem *dlaň* nebo *kost* řídí se ta podstatná jména rodu ženského, která v 1. pádě jednotného čísla končí se souhláskou měkkou neb obojetnou.

Zejména skloňují se:

a) vzorem <i>dlaň</i> :	b) vzorem <i>kost</i> :
s koncovným ž: stráž, díž, tíž, mříž, věž, mládež, drúbež, krádež, loupež;	lež, rež (žito);
š: výš, skryš, souš, rozkoš;	myš;
č: kleč, chatrč, tyč;	řeč, seč, žluč;
c: klec, obec;	moc, noc, věc;
ď: káď;	čeleď, píď, měď, od- pověď;
t: labuť, poušť, houšť;	čtvrť, chuť, pouť, oprat, niť, pečeť, havěť, pa- měť, past, vlast, hrst, kořist, bolest, milost, starost, čest, lest, a j. v.;
ň: daň, laň, dýň, jabloň, peluň, saň, siň, stráň, báseň, bázeň, kázeň, píseň, tíseň, žeň, zbraň, žízeň;	pláň (planý strom), plaň (rovina), zeleň;
ř: šíř, zář;	tvář, jař, zvěř, sběř;
j: chvoj, zbroj, kolej, krůpěj, šlapěj;	
v, b, p, m: kotev, větev, pánev, konev, krev;	obuv, ohlav; hloub, leb, otep, step; ozim;
z, s: hráz, tvrz, mláz, mez, nesnáz;	haluz, kolomaz, mosaz, rez, hus, směs, ves;
l: koudel, postel, koupel;	hůl, sůl, mysl, běl.

Úkoly. 24. Následující podstatná jména skloňujte v jednotném i ve množném čísle:

- a) podle vzoru *dlaň*: věž, chatrč, tyč;
klec, káď, labuť;
b) podle vzoru *kost*: řeč, věc, noc;
otep, ves, hůl.

25. Následující podstatná jména řikejte a) ve 2. pádě jednotného čísla: díž, skryš, lež, řeč, obec, noc, poušť, pouť, báseň, pláň, zář, tvář, kotev, otep, hráz, haluz, koupel, sůl;
b) v 3. pádě čísla množného;
c) v 6. pádě čísla množného!

§. 14.

Pravidlo. Podstatná jména dle vzorů *země, dlaň, kost* mají v 7. pádě jednotného čísla a ve 2. pádě množného čísla příponu měkké dlouhé **-í**. — Druhý pád množného čísla bez přípony skloňovací mají na př. podstatná jména: (mnoho) košil, sklenic, lavic, hranic, neděl, ovec, žákyň, podruhyň.

Podstatná jména dle vzoru *země* a *dlaň* mají též měkké dlouhé **í** ve příponách **-ím** a **-ích**, to jest ve 3. a v 6. pádě množného čísla.

Přípona tvrdé **-y** neb **-ý** v těchto vzorech nevyskytuje se v žádném pádě.

Úkoly. V příkladech následujících úkolů (26.—33.) doplňte podstatná jména těmi příponami, které jim náležejí dle vzoru, pádu a čísla:

26. 1. Čicháme vůn-. — 2. Kuchařka ustrojila chutnou krm-. — 3. Máme tělo a duš-. — 4. Rozsvítíme voskovou svíc-. — 5. Počkejme ještě chvíl-! — 6. Slavíme neděl-. — 7. Neopatrné dítě rozbilo pěknou sklenic-. — 8. Hospodář dal vykopati studn-.
27. 1. Zvykejte prác-, pilnost-, poslušnost-! — 2. Hospodář rozkazuje své čeled-. — 3. Mládež- sluší skromnost a čistota. — 4. Den přichází po noc-. — 5. Jablko roste na jablon-. — 6. Lépe jest slavíku v háji nežli v klec-. — 7. Při pec- dobré věc-.

28. 1. Rybník jest ohrazen hráz-. — 2. Pokrmy solíme sol-. — 3. Voják se brání šavl- aneb jinou zbran-. — 4. Pocestný podpírá se hol-. — 5. Kolo se maže kolomaz-. — 6. Vodu nabíráme konv-. — 7. Krejčí šije jehlou a nit-. — 8. Před některými časy svítivali chudobní lidé louč-. — 9. Praha vyniká polohou a výstavnost-. — 10. Pocestný trápen byl žízn-.
29. 1. Praha má mnoho věž-. — 2. Některý žák umí mnoho básn- a písn-. — 3. V rybě jest mnoho tenkých kost-. — 4. ~~Nemocné~~ dítě vytrpělo mnoho bolest-; matka jeho probděla s ním mnoho ~~trudných~~ noc-. — 5. Ploty se dělávají z tyč-. — 6. Nejezte neznámých věc-!
30. 1. Kdo se dopouští lž-, může se dopustiti i krádež-. — 2. Rolník nasypal do díž- rž-. — 3. Myš vklouzla do své skryš-; kočka myš- nedostihla. — 4. Do kád- lije se voda. — 5. S jablon- spadlo jablko chut- lahodné. — 6. Kde není bázn-, tam není kázn-. — 7. Varujte se lenost-! — 8. Pracujeme od noc- do noc-. — 9. Žebrák se bral ode vs- ke vs-.
31. 1. Žádost- zlým a vášn- odpírejte! — 2. Nelze žiti v samých radost- a rozkoš-. — 3. Nečňte nic proti svým povinnost-. — 4. Ve hlubokých studn- bývá studená voda. — 5. Na strán- k jihu skloněných zakládají se vinice. — 6. Hlásni bývají na věž-. — 7. Učíme se pěkným písn-. — 8. Jarní mráz uškodil třešn- a jablon-.
32. 1. Kočka lapá myš-. — 2. Drvoštěp lámal suché vět- a vázal je v otep-. — 3. Pastýři zpívali veselé písn-. — 4. Lékař hojí všeliké nemoc-. — 5. Voda trhává hráz-. — 6. Pole mají mez-. — 7. Vítr láme haluz-. — 8. Nitař prodává nit-. — 9. Některé stráně bývají posázeny třešn- nebo višn-, některé jablon-. — 10. Okna bývají chráněna železnými mříž-. — 11. Chudobný soužen bývá velkými starost-.
33. 1. Chudoba ct- netratí. — 2. Jazyk bez kost-, ale kost- láme. — 3. Mnoho řeč-, málo věc-. — 4. Proti své krv- bojuje, kdo svůj národ nemiluje. — 5. Slepé slepic- vše

zrní pšeníc-. — 6. Člověka po řeč-, bylinu po vůn-
poznáš. — 7. Lž- se nevyžžeš. — 8. Jeden kocour stáda
myš- se nebojí. — 9. Čisté tvář- málo vody třeba. —
10. Z písn- ani slova nevynechej!

Sklonba jmen podstatných rodu středního.

Vzor „slovo“.

§. 15.

Opakování. Podstatné jméno *slovo* skloňuje se takto:

<i>Jednotné číslo.</i>	<i>Množné číslo.</i>
1. pád: slovo	slova
2. — —a	—
3. — —u	— ům
4. — —o	— a
5. — —o	— a
6. — o —ě	o — ech (-ích)
7. — —em	— y

Která podstatná jména řídí se ve skloňování vzorem *slovo*? Ve kterém pádě mají ta podstatná jména příponu tvrdé **-y** krátké? Ve které příponě jest **-ů** s kroužkem?

Připomenutí. Některá podstatná jména tohoto vzoru mají v 6. p. množného čísla příponu **-ách**, na př.: *o jablkách, na lýtkách, na sítkách, na víčkách, ve městečkách, na roukách, na bedrách.*

Úkol 34. *Skloňujte dle toho vzoru podstatná jména:* město, hnízdo, kladivo, dělo, čelo, tělo; — jezero, jaro; — jablko, městečko, kolečko, vědro, lýtko, okno, veslo.

Vzor „pole“.

§. 16.

<i>Příklady.</i> Co živi rolníka?	pole.	pole.	1. p.
Čeho si rolník hledí?	pole.	polí.	2. p.
Čemu věnuje pili?	polí.	polím.	3. p.
Co zdělává?	pole.	pole.	4. p.
Úrodné jsi (úrodná jste),	pole!	pole!	5. p.
Na čem se daří obilí?	na polí.	na polích.	6. p.
Čím bývají dědici poděleni?	polem.	polí.	7. p.

Pravidlo. Podlé vzoru *pole* skloňují se podst. jména středního rodu, která v 1. pádě jednotného i množného

čísla mají příponu **-e**. Jsou to zejména tato: líce, moře, roře, lože, slunce, nebe, poledne; — kromě těch i podstatná jména utvořená příponou **-ee**, nebo **-ště** jako: tádce, vejce, srdce, bojiště, loviště, pastviště, lučičště, trniště; (vyjímajíc *koště*).

Podstatná jména dle vzoru *pole* mají ve příponách druhého, třetího a šestého pádu množného čísla (**-í, ím, -ich**) měkké dlouhé **-í**.

Ríkáme správně: Kolem vesnice bylo mnoho stnišť. Sedlka prodala opu **vajec**. Nevidíme více sluncí nad sebou než jedno.

Vzory „poupě“ a „símě“.

§. 17.

<i>Větky.</i> Co na keři rozkvétá?	poupě.	poupata.	1. p.
Z čeho vykvétá (vykvétají) růže?	z poupěte.	z poupat.	2. p.
Čemu škodivá mráz?	poupěti.	poupatím.	3. p.
Co hubivá červ?	poupě.	poupata.	4. p.
Útlá jsi — útlá jste,	poupě!	poupata!	5. p.
V čem jsou svinuty listky květu?	v poupěti.	v poupatech.	6. p.
Čím jest (jsou) růže nejprve?	poupětem.	poupaty.	7. p.

Pravidlo. Podlé vzoru *poupě* skloňují se podstatná jména středního rodu, která končí se v 1. pádě jednotného čísla samohláskou **-e** neb **-ě**, v 1. pádě množného čísla dostávají příponu **-ata**; zejména pak tato:

1. hrabě, kníže, markrabě (také se těchto jmen užívá v rodě mužském);
2. pachole, děvče, vnouče;
3. zvíře, dobytče, tele, hříbě, jehně, kůzle, kotě, kuře, house, káče, hádě;
4. doupě, vole, koště.

Větky. Símě klíčí. Ze semene vyrůstá rostlina. Semeni je třeba vláhy a tepla. Rostlina zraje, vydává símě. Símě, jak jsi podivuhodné! V semeni je zárodek nové rostliny. Rolník osévá pole semenem.

Pravidlo. Podlé vzoru *símě* skloňují se podstatná jména: témě, plémě, břímě, rámě, písmě; (ve tvaru lnějším: semeno, temeno, plemeno, břemeno, rameno, ísmeno dle vzoru *slovo*).

Vzor „psaní“.

§. 18.

<i>Příklady.</i> Co se posílá po poště?	psaní,	psaní.	1. p.
Z čeho nabýváme zpráv o nepřítomných osobách?	ze psaní,	ze psaní.	2. p.
Čemu chceme vyrozuměti?	psaní,	psaními.	3. p.
Co roznáší listonoš?	psaní,	psaní.	4. p.
Důležité je — důležité jste,	psaní!	psaní!	5. p.
V čem má býti šetřeno správnosti?	ve psaní,	ve psaníci.	6. p.
Čím bývají zprávy podávány?	psaními,	psaními.	7. p.

Pravidlo. Podlé vzoru *psaní* skloňují se podstatná jména středního rodu, která v 1. pádě jednotného i množného čísla končí se na *-í*, jako: znamení, učení, pobřeží, údolí, návrší, křoví, obilí, náměstí a jiná.

Toto *-í* vyskytuje se při vzoru *psaní* ve všech pádech jednotného i množného čísla, buď samo anebo ve příponách *-im*, *-ích*, *-ími*.

Příklady. Biblí jest sbírka Písem svatých. Kazatel zabývá se často biblí.

Pravidlo. Také některá podstatná jména rodu ženského skloňují se podlé vzoru *psaní*; ta však v 7. pádě jednotného čísla nemají přípony *-im*, nýbrž pouhé *-í*. Taková podstatná jména jsou: paní, biblí, rolí, lodí, kvitancí a pod.

Úkoly. 35. Následující podstatná jména skloňte podlé náležitých vzorů: moře, doupě, údolí, srdce, jehně, náměstí, paní, kůzle, hoře, návrší, témě, břímě.

36. V následujících větách ustanovujte rod, vzor, pád a číslo všech podstatných jmen:

1. Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech. — 2. Slovo není šíp, ale horší nežli šíp. — 3. Těsná jsou dvířka k nebi. — 4. Strom po ovoci poznán bývá. — 5. Každá bolest k srdci. — 6. Zle žítí v nouzi ale hůře v hoři. — 7. Přítel u boháčů jako plev okolo zrní. — 8. Muž trpělivý panuje myslí své. — 9. Oděv a stravu měj podle stavu. — 10. Hloupost a pýcha na jednom stromě rostou. — 11. Čest nad bohatství. — 12. Zle nohám pod nemoudrou hlavou.

O jménech přídavných.

Rozdil jmen přídavných.

§. 19.

Příklady. Dobrý soused, drahý klénot.
 Hluboká rána těžko se hojí.
 Dobré slovo najde laskavé ucho.
 Domácí chléb je chutný.
 Zaječí srst je hustá.
 Vlaštovčí hnízdo je pěkné.

Bratrův přítel je zdráv.
 Sestřina přítelkyně je churava.
 Sousedovo pachole je bosé.

Pravidlo. Na přídavném jméně rozeznáváme kmen, který jest zakončen souhláskou buď tvrdou neb měkkou, a přípony.

Podlé zakončení kmene a podlé přípon jsou přídavná jména rozdílná tvarem, a to: 1. přídavná jména *určitá*, která mají v 1. pádě jednotného čísla přípony dlouhé: **-ý, -á, -é — -í**; 2. přídavná jména *neurčitá*, která v 1. pádě jednotného čísla v mužském rodě končí se souhláskou, v rodě ženském a středním pak mají za přípony samohlásky krátké: **-a, -o**.

Přídavná jména *určitá* tvrdého kmenového zakončení mají dle rodu trojí rozdílné přípony (jsou trojího východu): v jednotném čísle **-ý, -á, -é**, ve množném čísle **-í, -é, -á**.

Přídavná jména *určitá* se zakončením měkkým mají ve všech rodech obojího čísla jednostejný východ **-í**.

Jsou-li přídavná jména odvozena ode jmen osob příponami **-ův, -ova, -ovo** nebo **-in, -ina, -ino**, říkáme jim přídavná jména *přisvojovací*. Přídavná jména *přisvojovací* srovnávají se zakončením a příponami s přídavnými *neurčitými*.

Sklonba jmen přídavných:

Určitých trojího výchoďu.

§. 20.

Opakování. Přídavná jména určitá trojího výchoďu skloňují se podle následujících vzorů:

	<i>Jednotné číslo.</i>			<i>Množné číslo.</i>		
	Rod			Rod		
	mužský	ženský	střední.	mužský	ženský	střední.
1. p. slabý	slabý	slabá	slabé	slabí (-é)	slabé	slabá
2. „ —ého	—ého	—é	—ého	—ých	—ých	—ých
3. „ —ému	—ému	—é	—ému	—ým	—ým	—ým
4. „ —ého (-ý)	—ou	—é	—é	—é	—é	—á
5. „ —ý	—á	—é	—í (-é)	—é	—é	—á
6. „ —ém	—é	—ém	—ých	—ých	—ých	—ých
7. „ —ým	—ou	—ým	—ými	—ými	—ými	—ými

Úkol 37. *Skloňujte v jednotném i množném čísle:* chudý dělník, plný klas, moudrá hlava, sladké jádro, řádný občan, tmavý les, zelená louka, úrodné pole.

Určitých jednoho výchoďu.

§. 21.

Příklady.

Jarní čas je překrásný. Jarního času užívá rolník ku práci polní. Jarnímu času podobá se věk mladosti. Těšíme se na jarní čas. Jarní čase, jak jsi důležitý! V jarním čase třeba je pracovat. Jarním časem nesmí se pole zanedbávat.

Jarní doba bývá krásná. Jarní doby užívá rolník a t. d.

Jarní počasí bývá orbě příznivé. Příznivého jarního počasí užívá rolník ku práci polní. Těšíme se pěknému jarnímu počasí. Chválíme si jarní počasí. Jak jsi letos příjemné, milé jarní počasí! Na jarním počasí mnoho záleží. Pěkným jarním počasím podporuje se vzrůst obilí.

Jarní měsíce bývají krásné. Jarních měsíců užívá rolník a t. d.

Pravidlo. Určitá přídavná jména jednoho výchoďu skloňují se podle následujících vzorů:

	Jednotné číslo.			Množné číslo.
	Rod mužský	— rod ženský	— rod střední.	Všecky tři rody.
1. pád:	jarní	jarní	jarní	jarní
2. "	—ího	—í	—ího	—ích
3. "	—ímu	—í	—ímu	—ím
4. "	—ího (-í)	—í	—í	—í
5. "	—í	—í	—í	—í
6. "	—ím	—í	—ím	—ích
7. "	—ím	—í	—ím	—ími

Úkoly. 38. *Odpovídejte k následujícím otázkám:*

a) slovy: *východní vítr*;

Co bývá chladné? Či ostrota bývá v zimě nepříjemná? Čemu nemají býti vinice přístupné? Co často pocítujeme? —, jak jsi chladný! Při čem zřídka prší? Čím se chladno zvyšuje?

b) slovy: *moucha domácí*;

Co sedává na sladké tekutiny? Či křídélka jsou průzračná? Čemu bývá muchomůrka záhubná? Co (koho) láká světlo? —, kam se ukryješ v zimě? Po čem slídívá pavouk? Čím bývají znečišťovány obrazy nástěnné?

c) slovy: *školní cvičení*;

Co má býti žákům milé? Čeho si žáci mají hleděti? Čemu se mají s chutí věnovati? Co zameškává žák nedbalý? —, jak jsi potřebné! Po čem touží pilný žák? Čím se rád zabývá?

d) slovy: *lesní stromy*.

Co jest dub a buk? Čeho si hledí lesník? Čemu věnuje péči? Co dává sázeti? —, jak jste užitečné! Na čem hnízdívá mnoho ptáků? Čím bývají stráně porostlé?

39. *Skloňte slova*: parní stroj, polní půda, vodní kolo, zimní noci.

Přídavná jména neurčitá.

§. 22.

Příklady. Kohout je syt, slípka je syta, kuřátko je syto, kohouti jsou sytí, slípky jsou syty, kuřátka jsou syta. Sud je pln, sudy jsou plny.

Opakování. S kterými vzory podstatných jmen shodují se přídavná jména neurčitá ve příponách 1. pádu množného čísla?

Úkol 40. *Pište podle toho následující věty ve množném čísle:*

1. Žák má býti pozoren a pilen; nemá býti leniv a zahálčiv. — 2. Býváš někdy vesel, někdy smuten. — 3. Sestra naše je teď zdráva; není nemocna. — 4. Dcera má býti matky své poslušna. — 5. Tato služka je pracovitá a věrna. — 6. Ono děvče je vždycky pozorné. — 7. Toto pachole bývá roztržito. — 8. Dokud je stromek mlad a slab, dá se ohýbati.

Přídavná jména přisvojovací.

§. 23.

Příklady. Přemyslív pluh, Přemyslova práce, Přemyslovo pole;
Libušin soud, Libušina věštba, Libušino panování.

Úkoly. 41. *Z následujících vět vyberte jména osob a z těch odvoďte přídavná jména přisvojovací:*

1. Adam v ráji zhřešil. — 2. Eva lehce uvěřila hadu. — 3. Abel byl srdce upřímného. — 4. Kain měl mysl závistivou. — 5. Noe byl spravedlivý, Abraham ústupný, útrpný a přívětivý. — 6. Jakub utekl před prudkým bratrem Esauem. — 7. Josefa milujeme pro čistou a nevinnou duši jeho. — 8. Mojžíš byl statečný a neohrožený zastance lidu svého. — 9. Samson vynikal silou těla. — 10. David mnoho bojoval a rozšířil své království. — 11. Šalomoun velice moudrý vystavěl chrám Bohu neviditelnému.

Na př.: 1. Hřích Adamův, 2. lehkověrnost —, 3. upřímné srdce —, 4. závistivá mysl a t. d.

42. *Odvoďte přídavná jména přisvojovací z osobních jmen ve větách následujících:*

Krok měl tři dcery: Kazi, Tetu a Libuši. Lidmila a Bořivoj měli syna Špytihněva a Vratislava. Vratislav měl za manželku Drahomíru. Synové jejich byli Václav a Boleslav.

Či otec byl Krok? Či dcera byla Kazi? a t. d.

§. 24.

Příklady. Sousedovi holubi doletují na náš dvůr.
Sousedovy duby jsou velmi staré.
Sousedovy ryby polekaly.
Sousedova slova mnoho platí.

Pravidlo. V 1. pádě množného čísla dostávají pří-
davná jména přisvojovací tytéž přípony, jako vzory pod-
statných jmen *holub, dub, ryba, slovo*.

Úkol 43. *Následující věty napište tak, aby přisvojovací jména
přídavná se svými podstatnými byla v nich v čísle množném:*

1. Sousedův bratr je zdrav. — 2. Lidmilin bratr je
siln. — 3. Dobravin bratr je nemocn. — 4. Mojmirův
soudruh je piln. — 5. Nádenníkův chlapec chodívá bos. —
6. Pánův služebník je dbalý. — 7. Myslivcův chrt je rychlý.

8. Vinařův sklep je pln. — 9. Evin výkres je čist. —
10. Rolníkův pluh je ostrý. — 11. Malířův obraz je pěkný.

12. Malířova sestra jest ještě živa. — 13. Anežčina teta
je nemocna. — 14. Sedlákova stodola je prázna. — 15. Te-
tina zahrada je plna stromův. — 16. Matčína starost je
veliká.

17. Sousedovo pachole je zdravo a veselo. — 18. Bratrovo
pouzdro je prázno. — 19. Dědovo slovo vždy je laskavo. —
20. Žákovo péro jest nové. — 21. Kovárovo kladivo je
těžké.

§. 25.

Příklady.

a) Kdo je zde?	Mojmirův bratr.	Mojmirova sestra.	1. p.
Čí je to kniha?	Mojmirova bratra.	Mojmirovy sestry.	2. p.
Komu poradíme?	Mojmirovu bratra.	Mojmirově sestře.	3. p.
Koho uvítáme?	Mojmirova bratra.	Mojmirovu sestru.	4. p.
Vítej nám,	Mojmirův bratře!	Mojmirova sestro!	5. p.
O kom je řeč?	o Mojmirovu bratra.	o Mojmirově sestře.	6. p.
S kým půjdeme?	s Mojmirovými bratrem.	s Mojmirovou sestrou.	7. p.
b) Co tu leží?	Mojmirův obraz.	Mojmirovo pouzdro.	
Čeho si povšim- neme?	Mojmirova obrazu.	Mojmirova pouzdra.	
Čemu se díváme?	Mojmirovu obrazu.	Mojmirovu pouzdro.	
Co pozorujeme?	Mojmirův obraz.	Mojmirovo pouzdro.	
Pozoru jsi hoden (hodno),	Mojmirův obraze!	Mojmirovo pouzdro!	
Po čem se ohlé- dáme?	po Mojmirově obraze.	po Mojmirově pouzdře.	
Čím jsme pře- kvapeni?	Mojmirovým obrazem.	Mojmirovým pouzdrém.	

čísle:
v a za-
Sestra
ná být
covita
7. Toto
mlad

ni.
z těch

adu. —
l závi-
útrpný
ratrem
duši
ce lidu
mnoho
velice

rdce —,

jmen

idmila
atislav
Václav

Pravidlo. Přídavná jména přisvojovací dostávají ve sklonbě čísla jednotného tytéž přípony jako vzory podstatných jmen *holub, dub, ryba, slovo*.

Z toho pravidla vyjímá se 7. pád všech rodů a 5. pád rodu mužského a ženského.

Úkol 44. *V následujících větách napište přídavná jména přisvojovací s příponami, které jim dle pádu přísluší:*

1. První nástupce (Přemysl) byl Nezamysl. — 2. Za (Křesomysl) panování dobývalo prý se v Čechách mnoho zlata a stříbra. — 3. O (Horymír) Šemíku zachovala se pověst, že skočil se skály Vyšehradské. — 4. Proti Neklanovi, nástupci (Křesomysl), pozdvihl se Vlastislav, kníže Lucký. — 5. (Neklan) nástupcem na knížecím stolci českém byl Hostivít. — 6. K (Mojmír) říši náležela i Nitra. — 7. Děvína, (Rastislav) hradu, nepřátelé jeho nedobyli. — 8. Nepřátelé říše Velkomoravské báli se moci (Svatopluk). — 9. Po (Svatopluk) smrti nastaly rozbroje mezi syny jeho. — 10. Bořivoj měl za manželku Lidmilu, dceru (Slavibor). — 11. (Bořivoj) a (Lidmila) působením šířeno bylo v Čechách křesťanství.

§. 26.

Příklady.

a) Kdo je zde?	Mojmírovi bratři.	Mojmírovy sestry.	1. p.
Či jsou to knihy?	Mojmírových bratrů.	Mojmírových sester.	2. p.
Komu poradíme?	Mojmírovým bratrům.	Mojmírovým sestram.	3. p.
Koho uvítáme?	Mojmírovy bratry.	Mojmírovy sestry.	4. p.
Vítejte nám,	Mojmírovi bratři!	Mojmírovy sestry!	5. p.
O kom je řeč?	o Mojmírových bratřích.	o Mojmírových sestřích.	6. p.
S kým půjdeme?	s Mojmírovými bratry.	s Mojmírovými sestrami.	7. p.

b) Co tu leží?	Mojmírovy obrazy.	Mojmírova pouzdra.
Čeho si povšimneme?	Mojmírových obrazů.	Mojmírových pouzder.
Čemu se divíme?	Mojmírovým obrazům.	Mojmírovým pouzdrům.
Co pozorujeme?	Mojmírovy obrazy.	Mojmírova pouzdra.
Pozoru jste hodny (hodna),	Mojmírovy obrazy!	Mojmírova pouzdra!
Po čem se ohlédáme?	po Mojmírových obrazech. po Mojmírových pouzdrech.	

Čím jsme překvapeni? Mojmírovými obrazy. Mojmírovými pouzdry.

Pravidlo. V množném čísle mají přídavná jména přisvojovací v 1. a 5. pádě přípony vzorů podstatných jmen *holub, dub, ryba, slovo*; v ostatních pádech dávají se jim přípony určitých jmen přídavných *slabý, slabá, slabě*.

Úkol 45. V následujících větách pište přídavná jména přisvojovací s příponami, které jim dle pádu náležejí:

1. (Krok) dcery jmenovaly se Kazi, Teta, Libuše. —
2. Veliká byla v Čechách vážnost (Krok) dcer. — 3. Národ český důvěřoval a byl oddán (Krok) dcerám. — 4. Velice ctil (Krok) dcery. — 5. O (Krok) dcerách zachovala se chvalná pověst až na naše časy. — 6. (Krok) dcerami dal se národ v mnohých věcech řídit. — 7. (Vojtěch) snahám byli nejvíce Vršoviči na odpor. — 8. (Vojtěch) ostatky byly Břetislavem z Polska vyzdviženy. — 9. (Prokop) moudrá slova dojala knížete Oldřicha. — 10. (Prokop) slov Oldřich uposlechl.

Stupňování jmen přídavných.

§. 27.

- Příklady.* a) Antonín jest tak pilný jako Jan; ale Bohuslav jest pilnější nad oba, a Václav jest nejpilnější ze všech žáků naší školy.
- b) Ametyst je tak tvrdý jako křemen obecný; rubín je tvrdší, a diamant je nejtvrdší ze všech drahých kamenů.
- c) Stříbro jest kov měkký; cín jest měkčí nežli stříbro; olovo jest kov nejměkčí.

Pravidlo. Značíme-li přídavným jménem, jakou měrou se přisuzuje jistá vlastnost osobám nebo věcem porovnáváním, tu přídavné jméno stupňujeme.

Rozeznáváme tři porovnávacích stupňů jména přídavného.

V prvním stupni znamená přídavné jméno, že se jistá vlastnost přisuzuje osobám nebo věcem měrou rovnou; anebo se tím stupněm klade vlastnost beze všeho srovnávání.

Ve druhém stupni znamená přídavné jméno, že osoba nebo věc vyniká jistou vlastností aspoň nad jednu z těch osob nebo věcí, ku kterým se přirovnává.

Ve třetím stupni znamená přídavné jméno, že osoba nebo věc předčí jistou vlastností nade všechny jiné, které k ní byly přirovnány.

V prvním stupni mají přídavná jména původní svůj tvar.

V druhém stupni dostávají odvozovací příponu **-ější** nebo **-ší**; několik přídavných jmen na **-ký, -ká, -ké** je se stupňovací příponou **-čí**: (*lehký — lehčí, tenký — tenčí, vlhký — vlhčí*).

Třetí stupeň vytváří se ze druhého předponou **nej-**.

Úkoly. 46. *Doplňujte následující věty druhým stupněm jmen přídavných:*

1. Seno je zelené; čerstvá tráva je —. 2. Dnešní den není příliš jasný; věřejší den byl —. 3. Tento pokoj jest tmavý; ale sklep je —. 4. Ze dvou růží může být jedna červená, druhá —. 5. Ze dvojí srsti může být jedna rezavá, druhá —, jedna černá, druhá —. 6. Kroupy jsou drobné, krupice je —. 7. Chléb jest bílý, mouka je —. 8. Daleký les bývá modrý, obloha je —. 9. Niť bývá tlustá, provaz je —. 10. Tento list je žlutý, onen je —. 11. Některé lince jsou bledé, jiné —. — 12. Les je hustý, obilí je —.

47. *Přidávejte v následujících větách ku podstatným jménům druhý a třetí stupeň jmen přídavných:*

Voda je průzračná, sklo —, vzduch —.

Vojáci bývají udatní, někteří jsou —, jeden jest —.

Motouz je tlustý, provaz —, lano —.

Občané bývají bohatí, někteří jsou —, jeden jest —.

§. 28.

- Příklady.* a) silný — silnější — nejsilnější;
 chytrý — chytřejší — nejchytřejší;
 b) drahý — dražší — nejdražší;
 nízký — nižší — nejnižší;
 suchý — sušší — nejsušší;
 vys-oký — vyšší — nejvyšší;
 c) vel-ký — vět-ší — největ-ší; mal-ý — men-ší;
 dlou-hý — del-ší; dob-rý — lep-ší; zl-ý — hor-ší.

Pravidlo. O stupňování jmen přídavných ještě toto pamatovati sluší:

- a) Stupňovací přípony **-ějši, -ší** obměkčují tvrdé koncovky kmenové; zejména mění přípona **-ší** souhlásky **h** a **z** v **ž**, **ch** a **s** v **š**.
 b) Přídavná jména ukončená v 1. stupni příponami **-oký, -eký, -ký**, stupňující se příponou **-ší**, od-souvají tu původní příponu a zkracují dlouhou samohlásku kmenovou.
 c) Některá přídavná jména stupňují se nepravidelně, přenášejíce příponu **-ší** na jiný kmen.

Připomenutí. Beze stupňování jsou přídavná jména, když význam jejich stupňování nedopouští, na př.: zlatý, hliněný — městský, lesní — hadí, vlašťovčí — věčný, prastarý — dvourohý, beznohý a j.

Říká se: **svatý**, nejsvětější — **lidský**, lidštější — **snadný**, snadnější i snazší.

Chceme-li vyznačiti zvláště velikou anebo i největší míru jisté vlastnosti, zesilujeme první stupeň příslovci, na př.: **velmi** pilný, **tuze** ostrý, **hodně** těžký, **nesmírně** daleký, **náramně** prudký, **nejvýš** mocný, **nanejvýš** dobrotivý a p.

O náměstkách.

Rozdil náměstek.

§. 29.

Opakování. Co jest slovo **já**? — **ty**? — **on**? — **ona**? — **ono**? Kterou mluvnickou osobu znamená náměstka **já**? — **ty**? — **on**? — **ona**? — **ono**? — **my**? — **vy**? — **oni**? —